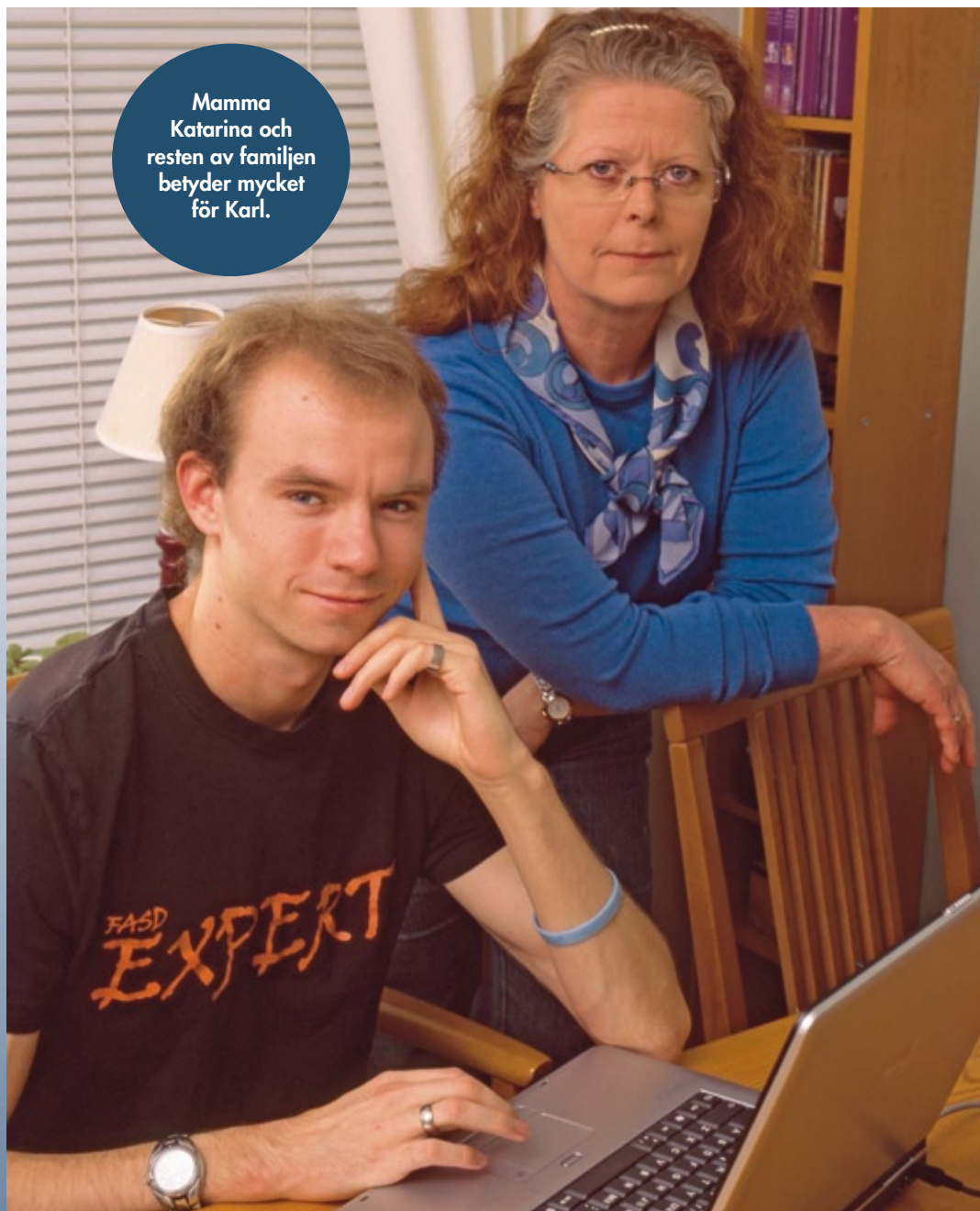

Direkt ur verkligheten

Mamma Katarina och resten av familjen betyder mycket för Karl.

Adoptivmamman Katarina anade tidigt oråd...

Min diagnos kändes som en befrielse

Karl Wittgard var 11 år när han fick veta varför han hade så svårt för att sitta still, tampades med

läs- och skrivsvårigheter samt inte fungerade med barnen i klassen. Hans biologiska mamma drack alkohol under graviditeten.

Chiba

En ung man sitter försjunken i sin mobil. Han kan den avancerade telefonen utan och innan, trots att han aldrig läst en instruktionsbok.

– Ja, det är konstigt egentligen. Jag har inlärningsvårigheter och tappar lätt koncentrationen, men datatekniken behärskar jag och lär mig genom att prova mig fram. Jag lägger in all planering i min elektroniska kalender. Jag klarar inte av impulsiva handlingar eller snabba beslut och måste förbereda allt i förväg för att inte bli stressad och irriterad. Jag behöver struktur och rutin i såväl det lilla som det stora för att det inte ska bli kaos.

Karl Wittgard är 22 år och äldst av tre syskon. Han bor i Landskrona i en ateljélägenhet på samma tomt som föräldrarnas hus. Karl har fetalt alkoholsyndrom – FAS.

– Jag är född i Polen och lämnades på barnhem när jag var 1 1/2 år. Min biologiska mamma hade alkoholproblem och drack även när jag låg i magen. Det är tragiskt att hon drack när hon var gravid; det gav mig hjärnskador, men hon visste nog inte bättre. Själv har jag tagit avstånd från alkohol. Jag föddes ju full och är ständigt ”bakfull”, så jag vågar inte prova.

Kämpar tillsammans

Att Karl har FAS är inget som märks särskilt tydligt i dag, inte heller hans hyperaktivitet. När Karl och hans mamma Katarina hör detta skrattar de och ser på varandra. De betyder båda två att han verkligen har varit ”intensiv”.

– Jag hade tur som hamnade i en sådan bra familj, att jag kom till personer som inte bara tyckte att jag var störrig. De kämpade verkligen med mig och de kämpar fort-

farande. Du ska veta så mycket tid och energi de har lagt ner på mig, det är därför jag fungerar så bra som jag gör, säger Karl.

Därefter vrider vi tillbaka tiden till Karls instormande i familjen Wittgard. Året var 1991 och Karl var 4 år.

– Vi hade längtat länge efter ett barn och bestämt oss för adoption. Vi kom i kontakt med en man som var engagerad i hjälpverksamhet och han förmedlade oss till myndigheterna i Polen. Det blev många resor och många utredningar innan vi bedömdes som lämpliga. Vi visste inget om Karls skador, vi var naiva, blåögda och lyckliga, berättar Katarina.

Att plötsligt ha en aktiv fyra-åring i huset blev en stor omställning. Paret fullkomligt slängdes in i sin föräldraroll.

– Vi var så uppfyllda av Karl men anade att något var fel. Han hade bara ett läge och det var full fart från morgon till kväll, han var högt och lågt och klättrade på väggarna tills han nästan stupade av utmattning. Han var överkänslig för intryck och hade problem att fungera ihop med andra barn, han kunde varken relatera till sig själv eller till andra. Vi trodde att hans beteende berodde på barnhems miljön och omställningen till ett nytt land, och hoppades att det skulle ge sig med tiden med hjälp av vår kärlek och närvaro.

Helt orädd

Karl krävde total uppmärksamhet och kunde inte lämnas obevakad ett ögonblick. Han undersökte allt, helt orädd och utan att lära sig av misstagen. Sinnesintrycken fungerade inte. Han noterade inte hunger, törst, sömn eller toalettbehov. Han kände inte kyla eller värme och kunde slänga av sig alla kläder även om det var vinter.

– Andra uppfattade mig som överbeskyddande när jag uppmanade Karl att gå på toa, ta på sig jacka, dricka vatten etcetera. Men sådana vanliga signaler gick inte fram genom bruset i hans hjärna. Han hade också ljudtics, gnagde på fingrarna och förstod inte otydliga budskap, så vi var tvungna att vara raka, ungefär som när man pratar med en hund. Vi skapade fasta rutiner och tider för allt: mat, sömn och aktiviteter. Främst var

det för Karls bästa men också för att vi själva skulle orka.

Familjens tillvaro begränsades och blev fyrkantig och stel, utan för många intryck eller spontana infall. Katarina berättar att omgivningen betraktade Karl som jobbig och ouppfostrad och att bekantskapskretsen krympte.

– En unge som inte kan vara stilla och pillar på allt är det kanske inte så konstigt att folk ser som ouppfostrad. Minns du, mamma, när jag tryckte på fel knapp i hissen och brandlarmet gick, eller när jag ryckte upp nödutgången och det började tjuta. Pinsamt! Men ändå kände jag mig inte särskilt annorlunda förrän i grundskolan, påpekar Karl.

Karl minns skolgången med fasa. Han förstod inte instruktioner, hade svårt att sitta stilla samt hade läs- och skrivsvårigheter. Samspellet med kompisarna fungerade inte. Hur Karl än ansträngde sig blev han utanför och mobbad. Det var inte viljan att lära sig de sociala reglerna som saknades, det var förmågan.

– Jag försökte men begrep inte hur jag skulle göra i skolan, speciellt inte i grupparbeten. Hur jag än gjorde blev det fel. Därför gjorde jag ingenting och då blev alla irriterade för det. Klasskamrater tog över mina uppgifter men frös samtidigt ut mig. När vi skulle väljas in i nya grupper så valde ingen mig. Med tiden kändes det som om jag krymptes som människa, jag kunde inte leva upp till de förväntningar som fanns på mig.

Även om Karl hade en assistent för sina inlärningsproblem förstod man inte att hans brister var större än så. Familjen sökte hjälp men utan att få något gehör, alla tycktes rädsla för att stämpla pojken med en diagnos. Åren gick tills den dag då Katarina av en slump fick alla svar.

– Grannarna var bortresta och hade bett oss att ta hand om posten. Deras dagstidning hade en artikel om ryska adoptivbarn där 9 av 10 hade syn- och hjärnsador, orsakade av alkohol under fosterstadiet. Symtomen stämde på Karl och pusslet föll på plats. Det kändes överkligt att allt som vi sett under dessa år, alla enskilda problem, plötsligt fick ett sammanhang.

Katarina kontaktade professorn

Alkohol orsakar fosterskador

FAS, fetalt alkoholsyndrom, är en medicinsk diagnos på fosterskador orsakade av alkohol. Endast en del av dem som föds med alkoholskador uppfyller kriterierna för den medicinska diagnosen.

- I Sverige föds varje år hundratal barn med alkoholskador.
- I världen beräknas omkring 60 miljoner människor ha alkoholrelaterade fosterskador.
- Många symtom påminner om adhd och damp.
- Med rätt stöd och hjälp kan barnen klara sig bra, under förutsättning att de möts av kunskap och förståelse från omgivningen.

Varningssignaler:

Hyperaktivitet, impulsstyrighet, aggressioner, överkänslighet för intryck, sociala svårigheter och koncentrationssvårigheter, inlärningsproblem, bristande logisk förmåga, minnesstörningar, sömn- och ätstörningar.

Fysiska tecken:

Tillväxthämning, ansiktsförändringar, missbildningar, utvecklingsförsening, synproblem, hörselskador, tal- och språksvårigheter, motoriska svårigheter.

Källa: FAS-föreningen Landskrona

Om du vill veta mer om FAS-föreningen kan du ringa 0418-48 11 50 eller läsa på deras hemsida: www.fasforeningen.nu

skriv till...

...Lisa om du har någon erfarenhet som du vill dela med dig av. Du kan vara anonym om du önskar det. Adressen är: Lisa Södergren, Allers, 251 85 Helsingborg. Märk kuvertet med Direkt ur verkligheten. Uppge namn, adress och telefonnummer. Eller mejla till: direkt@allers.se Du kan också ringa och i största förtroende berätta om det du upplevt. Telefonnumret är: 042-17 36 65.

som var intervjuad i artikeln och hon bekräftade deras misstankar.

– Vi gick vidare till vår barnklinik. Läkaren ifrågasatte starkt varför vi ville ha en diagnos och det tog mig lång tid att övertyga honom. Till slut påbörjades en utredning som konstaterade FAS. Då kom det fram att samma läkare hade misstänkt detta redan vid Karls 6-årskontroll, han hade skrivit "FAS?" i sina journaler men inget sagt till oss. Karl var nu 11 år.

Lättad men ursinnig

Katarina upplevde en stor lättnad över att äntligen få veta vad som var fel men också ursinne över att beskedet kom fem år för sent. För när de sökte fakta om sjukdomen fick de veta att barn som fått sin diagnos före 6 års ålder har bättre förutsättningar än andra.

– Karl hade kunnat få en annan skolstart och vi skulle ha sluppit all denna vanmakt. I ren och skär ilska startade jag FAS-föreningen. Kunskapen och förståelsen om FAS måste öka, så här fick inte människor behandlas.

Katarina och hennes man fick genom diagnosen bekräftelse på att de varken hade varit överbeskyddande eller "dåliga" föräldrar och att Karls problem inte enbart var adoptionsrelaterat. Även för Karl innebar beskedet en befrielse.

– När jag förstätt vad mina brister berodde på blev det enklare att acceptera att jag inte var som andra. Jag började tänka på ett lite annorlunda sätt och skannade av mig själv i stället för att bara bli arg, säger Karl.

Både mor och son är helt överens om att diagnosen var avgörande för Karls positiva utveckling till den han är i dag.

– En diagnos är viktig för en prognos och stakar ut en väg i framtiden. Man vill veta vad som väntar, få inblick och slippa pendla mellan hopp och förtvivlan. Allt blir enklare med ett namn, en fingervisning om hur man ska förhålla sig. Har man ingen diagnos är man ett problem, med en diagnos har man ett. Det är bättre att ha än att vara ett, avslutar Katarina och Karl nickar instämmande. ■

I nästa nummer

Hanne vakade över sina föräldrar när de tog sina liv